

DİJİTAL OKURYAZARLIK VE DİĞER DEĞİŞKENLERLE İNTERNET BAĞIMLILIĞI İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

THE INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP OF INTERNET ADDICTION WITH DIGITAL LITERACY AND VARIOUS OTHER VARIABLES

DOI: 10.33461/uybisbbd.646682

Sinan KUL*

Öz

Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerine ve internet bağımlılıklarına etki eden faktörler araştırılmıştır. Çalışma kapsamında ayrıca, Atatürk Üniversitesi Mühendislik son sınıf öğrencilerine verilen dijital okuryazarlık dersi bağlamında öğrencilerin internet bağımlısı olma düzeylerinde değişim olup olmadığı araştırılmıştır. Bu çalışmada veri toplama aracı olarak Hahn ve Jerusalem tarafından geliştirilen ve Şahin ve Korkmaz tarafından Türkçeye çevrilen internet bağımlılığı ölçeği ve Ng tarafından geliştirilen ve Hamutoğlu ve arkadaşları tarafından Türkçeye uyarlanan dijital okuryazarlık ölçeği kullanılmıştır. Anket soruları, öğrencilere, dijital okuryazarlık dersi öncesi ve sonrası olmak üzere iki defa uygulanmıştır. Çalışma sonuçlarına göre katılımcıların %5'inin internet bağımlısı olduğu çıkarken, %70'inin bağımlı olmadığı ortaya çıkmıştır. İnternet bağımlısı olan öğrencilerin günde yaklaşık 5.5 saat internet kullandığı bilgisine ulaşılmıştır. Dijital okuryazarlık düzeyi ile internetin günde kaç saat kullanıldığı arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Dijital okuryazarlık dersinin ise gerek dijital okuryazarlık seviyesi üzerinde gerekse internet bağımlılığı üzerinde istatistiksel olarak herhangi bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: dijital okuryazarlık, internet bağımlılığı, internet kullanımı.

Abstract

In this study, the factors affecting the digital literacy levels and internet addiction of university students were investigated. In this context, it has been investigated whether there is a change in the level of internet addiction among the senior students who took digital literacy courses at Atatürk University Faculty of Engineering. In this study, two scales were used as a data collection tool: the Internet addiction scale developed by Hahn and Jerusalem and translated into Turkish by Şahin and Korkmaz, and the digital literacy scale developed by Ng and adapted into Turkish by Hamutoğlu et al. According to the results of the study, it was found that 5% of the participants were internet addict and 70% were not addict. It was determined that students who use the Internet for approximately 5.5 hours a day are addicted to the internet. A positive correlation was found between digital literacy level and daily internet usage time. And digital literacy course had no statistically significant effect on the level of digital literacy and internet addiction.

Keywords: digital literacy, internet addiction, internet usage

* Dr. Öğr. Üyesi. Atatürk Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Bilgisayar Kullanımı Bölümü, sinan.kul@atauni.edu.tr.
ORCID: 0000-0002-7824-756X

1. GİRİŞ

Türkiye İstatistik Kurumu Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması (TÜİK, 2019) bilişim teknolojileri kullanımı istatistiklerine göre masaüstü bilgisayar kullanım oranı 2019 yılı itibariyle %76'ya yükselirken; cep telefonu kullanım oranı %100'e yaklaşmıştır (kullanım oranı: %98.7). İnternet kullanımı ise bir önceki yıla göre %72.9'dan %75.3'e çıkmıştır. Teknolojinin ve internetin kullanımındaki bu denli yoğun artış, bilinçsiz kullanım söz konusu olduğunda ise teknoloji ve internet bağımlılığına evrilebilmektedir. Aynı istatistikler, üniversite öğrencilerinin büyük çoğunluğunun dâhil olduğu 16 ile 34 yaş arası kullanıcı grubunun, interneti, diğer yaş gruplarına göre daha yoğun kullandığını ve dolayısıyla üniversite çağındaki bireylerin internet bağımlılığına yakalanma olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

İnternet bağımlılığının zararlı olduğu çoğu çalışmayla ispatlanmasına rağmen internet bağımlılığının bir hastalık türü olup olmadığı hususunda farklı görüşler bulunmaktadır. Amerikan Psikiyatri Birliği'nin, internet bağımlılığının bir hastalık olmadığını öne sürmesinden (Çelebi, 1999) iki yıl sonra psikiyatrist Dr. Ivan Goldberg internet bağımlılığının bir hastalık olduğunu öne sürmüştür (Goldberg, 1996). Davranışsal bağımlılığın bir alt grubu olan (Griffiths, 1999) teknoloji bağımlılığının bir alt türü olarak kabul edilen (Chou ve Hsiao, 2000) internet bağımlılığını günümüzde hâlâ bir hastalık türü olarak görmeyen araştırmacılar (Ekinci, 2002) da bulunmaktadır.

İnternet bağımlılığı, internette yapılan faaliyet türünden bağımsız olarak güçlü bir biçimde internete bağlı olma isteği olarak tanımlanmaktadır (Kandell, 1998). Literatürde, "kompulsif internet kullanımı", "patolojik internet kullanımı", "problemlili internet kullanımı", "aşırı internet kullanımı" ve "siber bağımlılık" kavramları (Aslıyüksek, 2016) ile de ifade edilen internet bağımlılığı, internette kalınan süre ile ilişkilendirilmiş olsa da kullanım amacıyla da yakından ilişkilidir. Kullanıcıların ruh hali de interneti kullanma amaçları üzerinde etkili olmaktadır. Bağımlıların, özellikle utangaçlıklarını (Lin ve Tsai, 2002), içine kapanıklıklarını ve yalnızlıklarını gidermek isterken internet bağımlısı haline geldikleri dikkate alındığında, kullanım amacının belirleyiciliği ortaya çıkmaktadır. Örneğin yalnızlığın, internet bağımlılığı üzerinde etkisi olduğu (Caplan, 2007; Morahan-Martin ve Schumacker, 2000; Nalwa ve Anand, 2003; Sai ve Lin, 2000; Ünsal, 2015) ve internet bağımlılığı ile depresyonlu ruh hali arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu (Özdemir, 2016) yapılan çalışmalarla ortaya konmuştur.

Yukarıda sayılan ruhsal özellikler dışında internet bağımlılığına sebep olan psikososyal değişkenlerin incelendiği çalışmaların sonuçlarına göre, genç ve bekâr olma (Ha vd., 2006; Ko vd., 2007; Yen vd., 2007), şehirde yaşama, kardeşin olmaması ve ekonomik düzey düşüklüğü gibi durumlar (Widyanto ve McMurrin, 2004; Bakken vd., 2009) da internet bağımlılığını etkilemektedir (Huang vd., 2009; Canan vd., 2012; Kheirkhah vd., 2010; Lin vd., 2011; Demetrovics vd., 2008).

Cinsiyet değişkeni ise çoğu çalışmaya göre internet bağımlılığında etkin rol oynamaktadır. Yani internet ve teknoloji kullanma yüzdeleri fazla olan (TÜİK, 2019) erkeklerin, kadınlara göre daha çok internet bağımlısı olduğu, yapılan çalışmalarla ortaya konmuştur (Chou, Condon ve Belland, 2005; Chou ve Hsiao, 2000; Griffiths, Davies ve Cappell, 2004; Horzum, 2011; Kubey, Lavin ve Barrow, 2001; Morahan-Martin ve Schumacker, 2000; Scherer, 1997; Simkova ve Cincera, 2004). Bununla birlikte bazı çalışmalarda (Young, 1996; Young, 1998) ise kadınların erkeklere göre daha bağımlı olduğu bulgulanırken; cinsiyetin belirleyici bir faktör olmadığını söyleyen çalışmalar da (Brenner, 1997; Carbonell vd., 2012; Hills ve Argyle, 2003; Kim ve Kim, 2002) bulunmaktadır.

İnternet bağımlılığının zararları üzerine yapılan çalışmalar, internet bağımlılığının uyku düzeninin bozulmasına ve yorgunluğa (Nalwa ve Anand, 2003; Young, 1998), karpal tünel sendromuna, kas ve iskelet ağrılarına sebep olması gibi fiziksel etkilerinin yanı sıra (Jacobs ve Baker, 2002); internet bağımlılığının, kullanıcılara psikolojik etkileri de olmaktadır. Utangaçlık, içe dönüklük, hoşgörüsüzlük, düşük benlik saygısı (Beard ve Wolf, 2001) ve sosyal izolasyona sebep

olan internet bağımlılığı netice itibariyle yalnızlık (Caplan, 2002) ve depresyon (Young, 2004) gibi psikolojik sorunlara da sebep olmaktadır.

Yukarıda sayılan fiziksel ve psikolojik etkileri dolayısıyla öğrencilerin akademik başarılarında (Beard ve Wolf, 2001) ve yaşam kalitelerinde de (Has, 2015) ciddi bir düşüş gözlenmektedir. Öğrencilerin, derslere ve sınavlara devam edememesi (Young, 2004) dolayısıyla okul derslerinden aldıkları düşük notlar, dönem uzatmaya ve okuldan atılmaya bile sebep olabilmektedir (Young, 1998, Yuen ve Lavin, 2004).

İnternet bağımlılığına sebep olan etkenlerden ve bağımlılığın olumsuz etkilerinden yukarıda bahsedildi. Kullanıcıların internet bağımlısı olup olmadığının tespiti için de çeşitli testler uygulanmaktadır. Uygulanan testler dolayısıyla cevap aranan araştırma sorularından biri de bağımlılık eşiği olarak kabul edilecek internet kullanım sıklığının, günlük veya haftalık saat cinsinden ne olduğudur. Bu kapsamda yürütülen 2000’li yıllara ait bazı çalışmalarda günlük yaklaşık 1 saat internet kullanımının bağımlılık sınırı olduğu tespit edilmişken (Morahan-Martin ve Schumacker, 2000); 2004 yılında bu sınır yapılan bir çalışmayla 6 saate çıkarılmıştır (Simkova ve Cincera, 2004).

Ancak yine yapılan bazı çalışmalar göstermiştir ki internet bağımlılığı sadece internet başında geçirilen süre ile ilişkili değildir. İnternetin kullanım amacı da bağımlı olma durumunu etkilemektedir. Mesela, bağımlı olmayanlar, interneti genellikle bilgi amaçlı kullanmaktadır (Ceyhan, 2011; Young, 1998).

Üniversite mezuniyet derecesinin de internet kullanım amacını yönlendirdiği ve internet bağımlılığını azalttığı (Korkmaz ve Mahiroğlu, 2009) düşünüldüğünde, internet bağımlılığını azaltmak için bilinçli internet kullanımının yaygınlaştırılmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Nitekim yapılan başka bir çalışmada öğrencilerin bilgi okuryazarlık düzeylerinin yükselmesinin, medya okuryazarlık düzeylerini yükseltirken, internet bağımlılığını düşürdüğü tespit edilmiştir (Korkmaz vd., 2018). Korkmaz ve Yeşil (2011) de medya okuryazarlığı düzeyinin internet bağımlılığı ile negatif yönlü bir ilişkisinin oluşunu tespit etmiştir. Literatürde dijital okuryazarlık düzeyi ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi araştıran bir çalışmaya denk gelinmemiştir.

Bugün ise öğrencilerin kendi öğrenme sorumluluklarının farkında olduğu, öğretmenin yönlendirmesine daha az ihtiyaç duyulan bir döneme girilmiştir (Aslantaş, 2015; Balay, 2004). Bu dönemde öğrencilerin dijital ortamlarda bilgiye ulaşabilme, bilgiyi kullanabilme, bilginin doğruluğunu sorgulayabilme ve bilgi üretip yine dijital ortamı kullanarak bilgiyi yayabilme gibi yeteneklerini artırmak için YÖK tarafından bazı üniversitelerde dijital okuryazarlık dersinin okutulmasına başlandı (YÖK, 2019). Atatürk Üniversitesi de pilot uygulamaya dâhil olmamasına rağmen bu dersi okutmaya başlamıştır.

Bu çalışmada öğrencilerin bilgisayar okuryazarlıklarının geliştirilmesinin, akademik başarılarını artırdığını tespit eden çalışmadan (Drucker, 1998) hareketle bilgisayar okuryazarlık becerisini de kapsayan dijital okuryazarlık düzeyinin artırılmasının, öğrencilerin internet bağımlılığı üzerindeki etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır.

2. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın nasıl yapıldığı, verilerin nasıl ve hangi örneklemden toplandığı bilgisi verilmiştir.

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma ile üniversite öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyleri ile internet bağımlılığı arasındaki ilişki araştırılmıştır. Çalışma kapsamında, deneklere ölçek uygulanmış ve alınan cevaplara

göre bu ilişki tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada ayrıca yaş, cinsiyet ve bölüm değişkenlerinin de internet bağımlılığına etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Atatürk Üniversitesi'nde dijital okuryazarlık dersini alan öğrencilerdir. Uygulamadaki zorluklar dolayısıyla Mühendislik Fakültesi bünyesinde 2019 yılı itibarıyla dijital okuryazarlık dersini alan Kimya, İnşaat, Bilgisayar, Makine, Endüstri, Elektrik Elektronik, Çevre ve Mekatronik bölümleri öğrencileri (69 öğrenci) örneklem seçilmiştir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada, Hahn ve Jerusalem tarafından 2001 yılında geliştirilen ve Şahin ve Korkmaz (2011) tarafından Türkçeye çevrilen, 5 faktörden ve toplamda 20 sorudan oluşan internet bağımlılığı ölçeği uygulanmıştır. Likert ölçeğine göre Hiçbir zaman (1), Nadiren (2), Bazen (3), Genellikle (4), Her zaman (5) şeklinde cevaplar alınmıştır. Cevap ortalamalarının değerlendirme süreci için de ortalaması 1.8 ve daha düşük olan katılımcıların, internet bağımlısı değil; ortalaması, 3.4 üstü bağımlı ve ara değerler alan katılımcıların ise bağımlılık sınırında olması yönünde ölçütler belirlenmiştir.

Öğrencilerin dijital okuryazarlık seviyesini ölçmek için de Ng tarafından (2012) geliştirilen ve Hamutoğlu ve arkadaşları (2017) tarafından Türkçeye uyarlanan, 4 faktörden ve toplamda 17 sorudan oluşan ölçekten faydalanılmıştır. Bu ölçekler, öğrencilere, dijital okuryazarlık dersini almadan hemen önce ve dersin final sınavı öncesinde olmak üzere iki defa uygulanmıştır.

2.4. Analiz

Veriler SPSS 23 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analizde, tanımlayıcı istatistikler yapılmış ve korelasyonlar belirlenmiştir.

3. BULGULAR

Araştırmaya katılan toplam 69 öğrencinin 47'si (%68) erkek; 22'si (%31) kadındır. Katılımcılar, bölümlerine göre dengeli dağılmamıştır. Katılımcıların yarısından fazlasını İnşaat ve Makine mühendisliği bölümü öğrencileri oluştururken; Çevre ve Mekatronik bölümlerinden birer öğrenci katılmıştır. Katılımcıların yaşları ise 21 ila 38 arasında değişmektedir.

Tablo 1: Bölümlerine Göre Katılımcı Sayıları ve Yüzdeleri

Bölüm	Frekans	%
İnşaat	21	30,4
Makine	14	20,3
Bilgisayar	11	15,9
Kimya	9	13,0
Endüstri	7	10,1
Elektrik Elektronik	5	7,2
Çevre	1	1,4
Mekatronik	1	1,4

3.1. Anketlere İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin tamamı, mobil internet erişimlerinin olduğunu ve %72'si internet eğitimi almadığını ifade etmiştir. Yine verdikleri cevaplara göre öğrencilerin interneti

kullanım amaçlarının başında sosyal medya gelmektedir. Onu sırasıyla eğitim, haber, eposta ve oyun siteleri takip etmektedir.

İnternet bağımlılığı ile ilgili araştırma sonuçları ise katılımcıların 48'inin (%70) bağımlı olmadığını, 17'sinin (%25) bağımlılık sınırında olduğu ve 4'ünün (%5) de internet bağımlısı olduğunu ortaya koymuştur. Bağımlı bu 4 öğrencinin 3'ü makine mühendisliği öğrencisi (aynı zamanda araştırmaya katılan 4 makine bölümü öğrencisinin de 3'ü bağımlı), 1'i ise kimya mühendisliği öğrencisidir. Aşağıdaki tabloda öğrencilerin bölümlerine göre bağımlı olan, olmayan ve bağımlılık sınırında olan öğrenci yüzdeleri verilmiştir.

Tablo 2: Bölümlerine Göre Öğrencilerin Bağımlılık Yüzdeleri

Bölüm	Bağımlı değil (%)	Bağımlılık sınırında (%)	Bağımlı (%)	Toplam Sayı (%)
Kimya	77,8	11,1	11,1	9
İnşaat	52,4	47,6	0,0	21
Bilgisayar	90,9	9,1	0,0	11
Makine	64,3	14,3	21,4	14
Endüstri	85,7	14,3	0,0	7
Elektrik Elektronik	80,0	20,0	0,0	5
Çevre	0,0	100,0	0,0	1
Mekatronik	100,0	0,0	0,0	1

Cinsiyetlerine göre bağımlı olup olmama durumu incelendiğinde (Tablo 3) bağımlı 4 öğrencinin de erkek olduğu ancak bağımlılık sınırındaki kız öğrenci yüzdesinin erkek öğrenci yüzdesinden yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca kız öğrencilerin günlük internet kullanımları 5.5 saat iken, erkeklerin ortalaması 3.8'dir.

Tablo 3: Cinsiyetlerine göre öğrencilerin bağımlılık yüzdeleri

	Erkek	Kız
Bağımlı değil	%70,2	%68,2
Bağımlılık sınırında	%21,3	%31,8
Bağımlı	%8,5	%0,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin interneti kullanım ortalaması 4.35 iken internet bağımlısı olanların günde ortalama 5.5 saat internet kullandığı, bağımlı olmayanların 3 saate yakın internet kullandığı ve bağımlılık sınırında olanların ise 4.8 saat internet kullandığı görülmektedir (Tablo 4). Bu kullanım istatistikleri, 2004 yılında Simkova ve Cincera tarafından yapılan çalışma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir (Simkova ve Cincera, 2004).

Tablo 4: Saat cinsinden günlük ortalama internet kullanımı

	Günlük Ortalama İnternet Kullanımı (Saat)
Bağımlı değil	3,2
Bağımlılık sınırında	4,8
Bağımlı	5,5

Katılımcılarının tamamı, mobil internet erişimlerinin olduğunu söylemektedir. Ancak evinde internet erişimi olmayan öğrenciler bulunmaktadır. Evinde interneti olanlar (4.7 saat), olmayanlara göre (2.5 saat) daha fazla internete girerken; dijital okuryazarlıkları ve internet bağımlılıkları da daha yüksek çıkmaktadır. İnternet bağımlılık puanları fazla çıkanların önemli bir kısmı ayrıca internet bağlantı hızlarını yeterli görmediklerini belirtmişlerdir.

İnternet bağımlılığı sorularına katılımcılar tarafından verilen cevaplara ilişkin sıklık bilgisi (cevap yüzdeleri) aşağıdaki tabloda (Tablo 5) verildiği gibidir.

Tablo 5: İnternet bağımlılığı soruları ve cevap yüzdeleri (dijital okuryazarlık dersinden önce)

	Hiçbir	Nadiren	Bazen	Genellikle	Her
İnternete uzun süreli bağlanmadığımda aklım İnternetle meşguldür.	8,7	40,6	21,7	24,6	4,3
İnternete bağlı olup online olmadığımında aklım sürekli olarak İnternete takılıp kalıyor.	15,9	55,1	13,0	13,0	2,9
Çok uzun süre İnternetten uzak kalmışsam, huzursuz ve sınırlı oluyorum.	34,8	39,1	14,5	8,7	2,9
İnternette önceden planladığımdan daha çok zaman harcıyorum.	7,2	11,6	14,5	52,2	14,5
İnternette birkaç dakikalığına sörf yapmayı girip, bir türlü bırakamıyorum.	7,2	26,1	29,0	29,0	8,7
İnternette geçirdiğim zamanı azaltmayı denedim ama sonuç alamadım.	18,8	44,9	15,9	13,0	7,2
İnternet için harcayabileceğim paradan çok daha fazlasını harcıyorum.	39,1	40,6	8,7	5,8	5,8
İnternette geçirdiğim zaman, başlangıçtaki dönemle karşılaştırılınca gitgide artıyor.	10,1	33,3	20,3	27,5	8,7
İnternete daha fazla zaman ayırma isteğim, geçmişe göre sürekli artıyor.	17,4	40,6	17,4	18,8	5,8
Başlangıçta sadece yapmam gereken işler için online etkinliklere vakit ayırırken, şimdi İnternete daha fazla zaman ayırıyorum.	7,2	27,5	15,9	40,6	8,7
İnternet etkinlikleri günlük yaşamımı giderek daha fazla yönlendiriyor.	14,5	36,2	24,6	18,8	5,8
İnternet kullanmaya başladığımdan beri, bazı arkadaşlarım benden uzaklaştı.	49,3	42,0	2,9	4,3	1,4

Çok değer verdiğim kişiler, İnternette çok fazla zaman harcadığımdan benden şikâyetçi oluyorlar.	49,3	34,8	7,2	8,7	0,0
Okul/meslek/aile ve benzeri yaşamımdaki verimliliğim internet kullanmam yüzünden azalıyor.	37,7	21,7	26,1	13,0	1,4
Çok değer verdiğim kişiler bende, İnternet kullanmaya başladığımdan beri olumsuz yönde değişiklikler olduğunu söylüyorlar.	50,7	34,8	7,2	7,2	0,0
İnternette daha fazla zaman geçirebilmek için sık sık sorumluluklarımı aksatıyorum.	37,7	27,5	15,9	13,0	5,8
İnternet yüzünden bazen randevularımı kaçıyorum.	63,8	24,6	4,3	2,9	4,3
Online dünyasını keşfettiğim andan itibaren başkalarıyla daha az zaman geçiriyorum.	37,7	26,1	27,5	5,8	2,9
İnternetle öylesine sık ve yoğun meşgul oluyorum ki bazen işverenlerimle /okulla /aile bireyleri ve benzeri ile sorunlarım oluyor.	46,4	37,7	10,1	4,3	1,4

Katılımcılar arasında en yüksek dijital okuryazarlık düzeyine sahip olanların Elektrik Elektronik mühendisliği bölümü öğrencileri olduğu görülmektedir (Tablo 6). Onu Bilgisayar ve Endüstri mühendislikleri takip etmektedir.

Tablo 6: Bölümlerine göre öğrencilerin dijital okuryazarlık ortalamaları

	Dijital Okuryazarlık Ortalaması
Elektrik Elektronik	4,13
Bilgisayar	4,09
Endüstri	4,05
Makine	3,99
Kimya	3,94
İnşaat	3,80

Öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeyleri cinsiyetlerine göre kıyaslandığında, kız öğrencilerin dijital okuryazarlıklarının daha yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 7).

Tablo7: Cinsiyetlerine göre öğrencilerin dijital okuryazarlık ortalamaları

	Dijital Okuryazarlık Ortalaması
Kız	4,04
Erkek	3,90

Öğrencilerin dijital okuryazarlık sorularına verdikleri cevap yüzdeleri aşağıdaki tabloda (Tablo 8) detaylı olarak sunulmuştur.

Tablo8: Dijital Okuryazarlık soruları ve cevap yüzdeleri (dijital okuryazarlık dersinden önce)

		Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Genellikle	Her Zaman
Tutum	Öğrenme sürecinde Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmak hoşuma gider.	0,0	2,9	1,4	39,1	56,5
	Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak daha iyi öğrenirim.	0,0	1,4	1,4	49,3	47,8
	Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak öğrenmek daha ilgi çekicidir.	0,0	1,4	7,2	40,6	50,7
	Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak öğrenmek beni daha motive eder.	1,4	2,9	17,4	47,8	30,4
	Öğrenme etkinliklerim için arkadaşlarımdan sıklıkla İnternet aracılığıyla (Skype, Face ve Bloglarvb) yardım alırım.	1,4	17,4	23,2	30,4	27,5
	Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak öğrenmek özyönetimli ve bağımsız olmamı sağlar.	1,4	2,9	24,6	50,7	20,3
	Karşılaştığım teknik problemleri nasıl çözeceğimi bilirim.	0,0	7,2	39,1	40,6	13,0
Teknik	Yeni teknolojilerin kullanımını kolaylıkla öğrenebilirim.	0,0	4,3	15,9	52,2	27,5
	Önemli olduğunu düşündüğüm yeni teknolojilere ayak uydurabilirim.	0,0	5,8	4,3	55,1	34,8
	Birçok farklı teknoloji hakkında bilgim var.	0,0	13,0	36,2	39,1	11,6
	Öğrenmede ve yeni şeyler oluşturmada (Sunumlar, dijital hikâyeler, wikiler, bloglar vb) bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmak için gerekli olan teknik becerilere sahibim.	0,0	8,7	14,5	63,8	13,0
	İnternette bilgi elde etmeye yönelik araştırma ve değerlendirme becerilerime güvenirim.	0,0	0,0	17,4	50,7	31,9
	Öğrenme sürecinde mobil teknolojilerin (Cep telefonları, PDAs, İpadler, akıllı telefonlar..vb) kullanım potansiyeli yüksektir.	0,0	2,9	17,4	44,9	34,8
Bilişsel	Öğretmenlerim ders anlatırken bilgi ve iletişim teknolojilerini daha çok kullanmalıdır.	7,2	1,4	29,0	30,4	31,9

	Bilgi ve iletişim teknolojileri proje çalışmalarında ve diğer öğrenme etkinliklerinde arkadaşlarım ile daha iyi işbirliği içinde çalışmamı sağlar.	0,0	2,9	20,3	49,3	27,5
Sosyal	Bilgi ve iletişim teknolojileri becerilerim iyidir.	0,0	4,3	21,7	58,0	15,9
	İnternet tabanlı aktivitelerle ilgili konuları (Örn; siber güvenlik, eser hırsızlığı, araştırma konuları vb.) bilirim.	4,3	14,5	36,2	40,6	4,3

Bu çalışmada ayrıca dijital okuryazarlık düzeyi ile internetin günde kaç saat kullanıldığı arasında bir ilişki olup olmadığı araştırılmış ve 0,01 anlamlılık düzeyinde pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. İnternet bağımlılığı ile katılımcının yaşı ve günlük internet kullanımı arasında ise herhangi bir ilişki tespit edilememiştir (Tablo 9). Cinsiyet ile internet kullanımı arasında da yine anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

Tablo 9: İnternet bağımlılığı, dijital okuryazarlık, yaş ve internet kullanımı arasındaki ilişki

		Yaş	İnternet kullanımı (saat)	Bağımlılık	Dijital Okuryazarlık	Cinsiyet
Yaş	Pearson Correlation	1	-,124	-,100	,031	-,245
	Sig. (2-tailed)		,310	,414	,801	0,42
İnternet kullanımı (saat)	Pearson Correlation	-,124	1	,197	,323**	,211
	Sig. (2-tailed)	,310		,104	,007	,081
Bağımlılık	Pearson Correlation	-,100	,197	1	,061	-,124
	Sig. (2-tailed)	,414	,104		,616	,311
Dijital Okuryazarlık	Pearson Correlation	,031	,323**	,061	1	,141
	Sig. (2-tailed)	,801	,007	,616		,247
Cinsiyet	Pearson Correlation	-,245	,211	-,124	,141	1
	Sig. (2-tailed)	,042	,081	,311	,247	

Dijital okuryazarlık eğitiminin internet bağımlılığına etkisinin olup olmadığı araştırıldığında eğitimden önceki anket sorularına verilen cevaplara göre bağımlı öğrenci yüzdesi 5.8 iken eğitimden sonraki öğrenci yüzdesi 11.1'e yükselmiştir (Tablo 10). Ancak dijital okuryazarlık dersinin verilmesinin, gerek dijital okuryazarlık seviyesi üzerinde gerekse internet bağımlılığı üzerinde istatistiksel olarak herhangi bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo10: Eğitimden önce ve sonra bağımlılık yüzdeleri

	Eğitimden Önce	Eğitimden Sonra
Bağımlı Değil	% 69,6	% 62,5
Bağımlılık Sınırında	% 24,6	% 26,4
Bağımlı	% 5,8	% 11,1

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerine ve internet bağımlılıklarına etki eden faktörler araştırılmıştır. Çalışma kapsamında ayrıca, Atatürk Üniversitesi Mühendislik Fakültesi son sınıf öğrencilerine verilen dijital okuryazarlık dersi bağlamında öğrencilerin internet bağımlısı olma düzeylerinde değişim olup olmadığı araştırılmıştır. Dersi alan ve araştırmaya katılan öğrencilere, dijital okuryazarlık dersinin mesleki yaşamlarına katkısının olup olmayacağı sorulduğunda öğrencilerin %65'i olumlu yönde görüş bildirmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların %5'inin internet bağımlısı olduğu çıkarken, %70'inin bağımlı olmadığı ortaya çıkmıştır. Diğer öğrenciler ise bağımlılık sınırında kabul edilmiştir. Çalışma ile internet bağımlısı olan öğrencilerin günde ortalama 5.5 saat internet kullandığı ve bağımlı olmayanların ise 3 saate yakın internet kullandığı bilgisine ulaşılmıştır. Bu bilgi 2004 yılında Simkova ve Cincera (2004) tarafından yapılan çalışmayla (internet bağımlılığı ile günlük 6 saat internet kullanımı arasında ilişkinin tespit edildiği) benzerlik göstermektedir.

Bu çalışmada ayrıca dijital okuryazarlık düzeyi ile internetin günde kaç saat kullanıldığı arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiş ancak internet bağımlılığı ile katılımcının yaşı ve günlük internet kullanımı arasında herhangi bir ilişki tespit edilmemiştir.

Cinsiyetlerine göre bağımlı olup olmama durumu incelendiğinde ise bağımlı 4 öğrencinin de erkek olduğu ancak bağımlılık sınırındaki kız öğrenci yüzdesinin erkek öğrenci yüzdesinden bariz yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca kız öğrencilerin günlük internet kullanımları, erkeklerden daha yüksek çıkmıştır ki bu bilgi 2019 yılı TÜİK verileriyle farklılık göstermektedir. Bağımlı öğrencilerin internet kullanım amaçlarına bakıldığında, bağımlı öğrencilerin ifadelerine göre sıklıkla sosyal medyada vakit geçirdikleri görülmektedir.

Kız öğrencilerin günlük internet kullanımlarının, erkeklere göre daha fazla olmasına rağmen internet bağımlısı öğrenciler erkekler arasından çıkmış; bununla birlikte istatistiksel olarak cinsiyetin internet kullanımı sıklığına etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Ancak kullanım amaçlarına göre ayrışmanın olduğu yani haber siteleri ve eğitim amaçlı kullanım noktasında erkeklerin kız öğrencilere göre daha fazla interneti kullandıkları görülmektedir.

Dijital okuryazarlık dersinin internet bağımlılığına etkisinin olup olmadığı araştırıldığında eğitimden önceki anket sorularına verilen cevaplara göre bağımlı öğrenci yüzdesi 5.8 iken eğitimden sonraki bağımlı öğrenci yüzdesi 11.1'e yükselmiştir. Ancak dijital okuryazarlık dersinin verilmesinin, gerek dijital okuryazarlık seviyesi üzerinde gerekse internet bağımlılığı üzerinde istatistiksel olarak herhangi bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Aslantaş, T. (2015). Uzaktan Eğitim, Uzaktan Eğitim Teknolojileri ve Türkiye'de Bir Uygulama, *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Endüstri Mühendisliği ABD*, Ankara
- Aslıyüksek, M. K. (2016). Bilgi Profesyoneli Adaylarının İnternet Bağımlılığı Düzeyleri: Marmara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Örneği. *Bilgi ve Belge Araştırmaları*, (6), 23-46.

- Bakken, I. J., Wenzel, H. G., Götestam, K. G., Johansson, A., & Øren, A. (2009). Internet addiction among Norwegian adults: a stratified probability sample study. *Scandinavian journal of psychology*, 50(2), 121-127.
- Balay, R. (2004). Küreselleşme, bilgi toplumu ve eğitim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 61-82.
- Beard, K. W. ve Wolf, E. M. (2001). Modification in the proposed diagnostic criteria for Internet addiction. *Cyber Psychology and Behavior*, 4(3), 377-383.
- Brenner, V. (1997). Psychology of computer use: XLVII. Parameters of Internet use, abuse and addiction: the first 90 days of the Internet Usage Survey. *Psychological reports*, 80(3), 879-882.
- Canan, F., Ataoglu, A., Ozcetin, A., & Icmeli, C. (2012). The association between Internet addiction and dissociation among Turkish college students. *Comprehensive psychiatry*, 53(5), 422-426.
- Caplan, S. E. (2002). Problematic Internet use and psychosocial well-being: Development of a theory based cognitive-behavioral measurement instrument. *Computers in Human Behavior*, 18(5), 553-575.
- Caplan, S. E. (2007). Incidents and correlates of pathological internet use among college students. *Computers in Human Behaviour*, 2, 465-473.
- Carbonell, X., Chamarro, A., Griffiths, M., Oberst, U., Cladellas, R., & Talam, A. (2012). Problematic Internet and cell phone use in Spanish teenagers and young students. *Anales de psicología*, 28(3), 789-796.
- Carbonell, X., Chamarro, A., Griffiths, M., Oberst, U., Cladellas, R., & Talam, A. (2012). Problematic Internet and cell phone use in Spanish teenagers and young students. *Anales de psicología*, 28(3), 789-796.
- Ceyhan, A. A. (2011). İnternet Kullanma Temel Nedenlerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Problemlı İnternet Kullanımı ve Algıladıkları İletişim Beceri Düzeyleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(1), 59-77.
- Chou, C. & Hsiao, M.C. (2000). Internet Addiction, Usage, Gratification, and Pleasure Experience: The Taiwan College Students Case. *Computers ve Education*, 35 (1), 65-80
- Chou, C., Condron, L. & Belland, J.C. (2005). A Review of the Research on Internet Addiction. *Educational Psychology Review*, 17(4), 363-388.
- Çelebi, A. Bağımlı mısınız?, Hekim Forumu ocak-şubat 1999, <http://www.istabip.org.tr/hf/hf199.asp> adresinden erişildi.
- Demetrovics, Z., Szeredi, B., & Rózsa, S. (2008). The three-factor model of Internet addiction: The development of the Problematic Internet Use Questionnaire. *Behavior Research Methods*, 40(2), 563-574.
- Drucker, P. F. (1998). Yeni Gerçekler, Çeviren: Birtane Karanakçı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 6. Baskı, Ankara.
- Ekinci, A. (2002). Aziz Antonius' un baştan çıkarılması: Bir kötü alışkanlık olarak İnternet (Enticing Saint Antonius: İnternet as an abusing addiction). *Cogito Dergisi*, 30, 227-235.
- Goldberg, I. (1996). İnternet Addiction Disorder. <http://www.rider.edu/~suler/psyber/supportgp> adresinden erişildi.

- Griffiths, M. (1999). Internet Addiction: Fact or Fiction? *The Psychologist*, 12(5), 246-250. Çeviren: Psk. Kazım Alat, İnternet Bağımlılığı: Gerçek mi? Kurgu mu?, *Türk Psikoloji Bülteni* ISSN, 1300-7408.
- Griffiths, M.D., Davies, M.N.O. & Chappell, D. (2004). Demographic Factors and Playing Variables in Online Computer Gaming. *Cyberpsychology & Behavior*, 7(4), 479-487.
- Ha, J.H., Yoo, H.J., Cho, I.H., Chin, B., Shin, D., & Kim, J.H. (2006). Psychiatric comorbidity assessed in Korean children and adolescents who screen positive for Internet addiction. *The Journal of clinical psychiatry*, 67(5), 821-826.
- Hahn, A., & Jerusalem, M. (2001). Internetsucht: Reliabilität und validität in der online-Forschung, http://psilab.educat.huberlin.de/ssi/publikationen/internetsucht_onlineforschung_2001b.pdf adresinden erişildi.
- Hamutoğlu, N. B., Güngören, Ö. C., Uyanık, G. K., & Erdoğan, D. G. (2017). Dijital Okuryazarlık Ölçeği: Türkçeye Uyarlama Çalışması. *Ege Eğitim Dergisi*, 18(1), 408-429.
- HAS, Z. (2015). Üniversite Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığının Yaşam Kalitesine Etkisi: Sakarya İli Örneği. (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Hills, P. & Argyle, M. (2003). Uses of the Internet and their relationships with individual differences in personality. *Computers in Human Behavior*, 19(1), 59-70.
- Horzum, M.B. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Bilgisayar Oyunu Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36(159), 56-68.
- Huang, R. L., Lu, Z., Liu, J.J., You, Y.M., Pan, Z.Q., Wei, Z., & Wang, Z.Z. (2009). Features and predictors of problematic internet use in Chinese college students. *Behaviour & Information Technology*, 28(5), 485-490.
- Jacobs, K. & Baker, N.A. (2002). The association between children's computer use and musculoskeletal discomfort. *Work*, 18(3), 221-226.
- Kandell, J.J. (1998). Internet Addiction on Campus: The Vulnerability of College Students, *CyberPsychology & Behavior*, 1(1), 11-17.
- Kheirkhah, F., Juibary, A.G. & Gouran, A. (2010). Internet addiction, prevalence and epidemiological features in Mazandaran Province, Northern Iran. *Iranian Red Crescent Med J*, 12(2), 133-137.
- Kim, S. & Kim, R. (2002). A study of internet addiction: status, causes, and remedies. *Journal of Korean Home Economics Association English Edition*, 3(1), 1-19.
- Ko, C. H., Yen, J. Y., Yen, C. F., Lin, H. C., & Yang, M. J. (2007). Factors predictive for incidence and remission of internet addiction in young adolescents: a prospective study. *CyberPsychology & Behavior*, 10(4), 545-551.
- Korkmaz, Ö. & Mahiroğlu, A. (2009). Üniversiteyi yeni kazanmış öğrencilerin bilgisayar okuryazarlık düzeyleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(3), 983-1000.
- Korkmaz, Ö. & Yeşil, R. (2011). Medya ve televizyon okuryazarlık düzeyleri ölçeği geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(2), 110-126.
- Korkmaz, Ö., Çakır, R., & Öztürk, Y. (2018). Doğru İnternet Kullanımının Bilgi Okuryazarlığı, Medya Okuryazarlığı ve İnternet Bağımlılığı Kavramları Çerçevesinde İncelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 27-39.
- Kubey, R.W., Lavin, M.J., & Barrows, J.R. (2001). Internet use and collegiate academic performance decrements: early findings. *Journal of Communication*, 51(2), 366-382.

- Lin, M. P., Ko, H. C., & Wu, J. Y. W. (2011). Prevalence and psychosocial risk factors associated with Internet addiction in a nationally representative sample of college students in Taiwan. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 14(12), 741-746.
- Lin, S. S., & Tsai, C.C. (2002). Sensation seeking and internet dependence of Taiwanese high school adolescents. *Computers in human behavior*, 18(4), 411-426.
- Morahan-Martin, J., & Schumacher, P. (2000). Incidence and correlates of pathological Internet use among college students. *Computers in human behavior*, 16(1), 13-29.
- Nalwa, K. & Anand, A.P. (2003). Internet Addiction in Students: A Cause of Concern, *CyberPsychology & Behavior*, 6 (6), 653-656.
- Ng, W. (2012). Can we teach digital natives digital literacy?. *Computers & education*, 59(3), 1065-1078.
- Özdemir, G. (2016). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ve Depresyon Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi. (Uzmanlık Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Sai, C.C., & Lin, S.S. (2000). Internet addiction of Taiwanese adolescents: an in-depth interview study. *The 107th annual convention of the American Psychological Association*, Washington, DC.
- Scherer, K. (1997). College life online: Healthy and unhealthy Internet use. *J. College Stud. Dev*, 38(6), 655-665.
- Simkova, B. & Cincera, J. (2004). Internet Addiction Disorder and Chatting in the Czech Republic, *CyberPsychology & Behavior*, 7(5), 536-539.
- Şahin, C. & Korkmaz, Ö. (2011). İnternet bağımlılığı ölçeğinin Türkçe uyarlaması. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 101-115.
- TÜİK (2019), Türkiye İstatistik Kurumu Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, <https://internet.btk.gov.tr/istatistikler> adresinden erişildi.
- Ünsal, Ş.G. (2015). İstanbul'daki Dört Vakıf Üniversitesi Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığını Yordayan Psiko-Sosyal Değişkenlerin İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Widyanto, L., & McMurrin, M. (2004). The psychometric properties of the internet addiction test. *CyberPsychology & Behavior*, 7(4), 443-450.
- Yen, J. Y., Yen, C. F., Chen, C. C., Chen, S. H., & Ko, C. H. (2007). Family factors of internet addiction and substance use experience in Taiwanese adolescents. *CyberPsychology & Behavior*, 10(3), 323-329.
- Young, K. S. (1996). Psychology of computer use: XL. Addictive use of the Internet: a case that breaks the stereotype. *Psychological reports*, 79(3), 899-902.
- Young, K.S. (1998). Internet Addiction: The Emergence of a New Clinical Disorder, *CyberPsychology & Behavior*, 1(3), 237-244.
- Young, K.S. (2004). Cognitive behaviour therapy with Internet addicts: Treatment outcomes and implications. *Cyber Psychology and Behavior*, 10(5), 671-679.
- YÖK, (2019). Üniversitelerde 30 Bin Öğrenciye "Dijital Okuryazarlık" Dersi, https://basin.yok.gov.tr/InternetHaberleriBelgeleri/%C4%B0nternet%20Haber%20Belgeleri/2019/112_univ_dijital_okuryazarlik_dersi.pdf adresinden erişildi.

Yuen, C.N. & Lavin, M.J. (2004). Internet Dependence in the Collegiate Population: The Role of Shyness, *CyberPsychology & Behavior*, 7(4), 379-383.